

LA BRUIXERIA AL BAGES A PRINCIPIS DEL SEGLE XVII

Albert Benet i Clarà

La història catalana pateix d'un greu buit centrat en els segles XVI-XVII, que coincideixen amb l'època que s'anomena Decadència; per aquest motiu els historiadors s'han decantat preferentment a l'estudi dels segles esplendorosos de l'època medieval o als segles més propers al moment que vivim.

Dins d'aquests segles de foscor, i concretament a principis de segle XVII es donà a Catalunya un fenomen particular, una fòbia col·lectiva contra les persones que eren suspectes de bruixeria. Aquest odi es traduí amb una cruenta persecució de les bruixes catalanes, comptabilitzant-se unes quatre-centes de penjades en poc més de deu anys. La persecució fou portada a cap per la justícia civil i no per la temuda i bescantada Inquisició, per això les bruixes eren penjades i no cremades com succeïa en els casos que intervingia el Sant Ofici, com passà al País Basc.

Aquesta follia també es deixà sentir al Bages, on sabem que hi hagué persecució de bruixes a Manresa, Santpedor, Sallent, Artés, Moià, Calders i Sant Feliu Sasserra.

Les informacions que tenim sobre la bruixeria a la comarca de Bages són molt escarides. Tenim lletres on s'esmenta l'existència de persones suspectes de bruixeria, també sovint només es disposa de rebuts de feines pagades a persones que havien participat en el procés: fusters, advocats, ferrers, i . . . botxins. Només disposem d'una bona informació en el cas d'una bruixa sallentina, de la qual tenim la seva confessió, després d'ésser turmentada. També existeix un procés complet d'una bruixa de Sant Feliu Sasserra, si bé encara no ha estat estudiat en profunditat.

Les notícies de l'existència de bruixes en poblacions de la comarca es troben molt concentrades a la vall del Llobregat, i a la Gavarresa i del Calders; exceptuant Santpedor i Manresa, totes les poblacions es troben al costat esquerre del Llobregat. Aquesta concentració també pot ser deguda a un fet casual com el de procedència de la documentació.

Concretament sabem que de Moià fugí vers el 1618 una dona anomenada Montserrat Serra, que anà a parar a Igualada on l'octubre d'aquest mateix any sofrí la persecució de la justícia igualadina.

A Calders fou processada i torturada el dia 3 de desembre del 1619 una dona de la parròquia de Sant Vicenç de Calders de 55 anys d'edat, anomenada Joana Oller, viuda de Matias Oller, la qual fou traslladada a Manresa, a la Cort del batlle, ja que temia represàlies pel fet de poder implicar la muller del batlle de Calders.

A Sant Feliu Sasserra la persecució fou llarga i cruenta, de l'any 1618 al 1620 foren inculpades de bruixeria Marquesa Vila, llevadora, Felipa Gallifa i Montserrat Fàgregues, àlies la Graciana, i més tard va torturar-se i condemnar a la forca a Joana Pons, a la Viganeta, a Joana Mateus, a Rafaela Puigcercós. Ara bé, aquestes notícies estan per comprovar, ja que creiem que hi poden haver bruixes que no siguin de Sant Feliu, com Joana Pons, que fou torturada i penjada a Sallent, si bé una còpia de la seva confessió s'envià al procurador fiscal de la Cúria de la Vegueria del Lluçanès i s'uní als processos que s'incoaren a Sant Feliu Sasserra.

Prosseguint el recorregut de la bruixeria pels pobles de la comarca, tenim ara el poble d'Artés, en el qual

també sabem que es feren persecucions de bruixes vers l'any 1618, si bé no coneixem cap més detall.

Però ens deturem en aquesta població per presentar un misteriós personatge: en Tarragó. Aquest tipus era un especialista en la descoberta de les dones implicades en l'art de la bruixeria. Hom creia que en el moment culminant del pacte entre la bruixa i el dimoni que es consumava amb una unió sexual pel "detràs" o per "les parts susias" aquest clavava una urpada a l'esquena de les novícies. Aquest senyal demoníac era insensible al dolor i en Tarragó era l'especialista en descobrir-la.

Aquest individu era cridat d'arreu de la comarca, àdhuc ho fou d'Igualada. On es requerien els seus serveis les bruixes apareixien a dojo. Però la seva art no convencé a tothom, i hagué d'escapar-se del bisbat de Solsona, ja que el bisbe d'aquesta diòcesi, fra Joan Álvaro, aragonès, no creia en aquest tipus de pràctica ni tan sols en la bruixeria. Així ho féu constar en una carta enviada al Virrei, on entre altres coses parla d'en Tarragó: "Por mi obispado pasó un hombre que se llamava Tarragó y sucedió en una villa cuya jurisdicción es de V.M. que yva señalando mujeres que ren brujas y desnudándolas para ver una señal en las espaldas y algunas me hizieron relación las hacía desnudar por su gusto y por el de los que acompañavan. Luego que llegó a mí noticia estando en mi catedral, la qual está entre las montañas, hize diligencia para tomarlo preso y enbiarlo a V.M." Però com hem dit en Tarragó aconseguí fugir i instal·lar-se a Artés, des d'on deixà sentir el pes de les seves actuacions per tota la comarca. I un cop inculpades no hi havia cap dona capaç de resistir el turment, i a la curta o a la llarga confessaven els seus "crims".

Passem ja a Sallent on es torturà i penjà una bruixa anomenada Jerònima Pons àlies Joana Negra, muller en segones noces de Joan Pons, bracer de la

vila de Sallent. El turment tingué lloc el 30 d'octubre del 1618 a la porxada de les presons de la vila i fou penjada un dia indeterminat del mateix any o del següent. La declaració s'ha conservat entre els processos de Sant Feliu Sasserra ja esmentada, i l'hem estudiada i publicada parcialment en un treball titulat: **Joana La Negra: una bruixa sallentina**, al qual remetem al lector que vulgui conèixer amb més profunditat la vida i obra d'aquesta bruixa, els aspectes principals de la qual resumim tot seguit.

Joana La Negra era oriünda de la parròquia de Santa Eulàlia de Puigoriol, de municipi de Lluçà, on vivia casada amb Joanot Fumanya àlies Casanova. Allà s'inicià vers el 1580 en l'art de la bruixeria i realitzà el consegüent pacte amb el dimoni i realitzà les malifetes típiques de les bruixes catalanes d'aquell temps: donà i tragué golls, emmetzinà animals i participà en akelarres. A Sallent on havia estat repatriada, es casà de nou, i aquí fou acusada de fer caure pedra i d'haver emmetzinat un minyó. I per tot això fou penjada.

A Sallent trobà dues companyes: Bruneta àlies La Pot i na Santinyana La Vella, però en el moment d'ésser jutjades ja eren mortes. El lloc de reunió era "el pontarró de la sèquia que és en lo camí qui va de aquesta vila de Sallent a Sant Pedor". Aquest pontarró és el que es troba en el camí que va des del mas Terradelles al de Martorell, pel que passava l'antic camí de Sallent a Santpedor, avui totalment perdut. Al costat d'aquest pontarró, vers el mas Martorell, s'aixeca un petit serrat que es coneix encara pel serrat de les Bruixes, senyal inequívoc que era en el planell que hi ha passat el pontarró sobre la sèquia on es feien els akelarres de les bruixes sallentines, als quals possiblement se'ls ajuntaven les de Santpedor, on també hi havia un bon grupet.

Les bruixes de Santpedor ha estat recentment objecte d'un estudi pel

senyor Jaume Prat, el qual recopilant diverses dades, totes molt escarides, ha pogut treure les següents conclusions: Entre el 1618 i el 1620 foren torturades i penjades tres dones: Jerònima Vinyals, Jerònima Castellet i Salvadora Corominas, i foren acusats i turmentats, sense que puguem dir si se'ls aplicà la pena capital: na Narigona, na Serra, na Margarida Coll, en Bartomeu Carrolis d'Artés, l'Anna Gatuelles i n'Esteve Corominas, marit de Salvadora Corominas.

Les notícies referents a la ciutat de Manresa són molt breus i concises, ja que el 9 de febrer del 1619 fou penjada una bruixa a la plaça de la ciutat pel botxí de Cardona. No sabem si fou l'única ajusticiada, ni si hi hagué altres persones implicades.

Així veiem que gran part del Bages resultà molt afectat per aquesta follia col·lectiva, sense que puguem destriar què hi hagué de veritat en tota aquesta fòbia "bruixeril", que durà fins que es rebé l'ordre de finir els processos. Una

visió desapassionada ens la dóna l'esmentat bisbe de Solsona en la carta ja esmentada quan diu molt encertadament: "Esta materia de brujas es dificultosísima y quantos autores escriben dellas lo dizen desta manera, particularmente un inquisidor, que haziendo experiencia en una mujer que ella misma habia confesado ser bruja, halló ser gran parte dello falso, y que todo son embustes y embelecocos del demonio para llevar almas al infierno y busca para esto sujetos más débiles y flacos, que son las mujeres, y ordinariamente viejas, y todos los jueves seculares, queriendo llevar jurídicamente, se engañan en muchas ocasiones, porque por miedo de los tormentos confiesan y muchas mueren sin culpa".

Malgrat aquesta postura escèptica, la bruixeria i les bruixes existiren al Bages. Només ens manca conèixer què hi ha de veritat entre el que declaren i la realitat. Encara que hom no cregui en bruixes, no obstant es pot creure en la seva existència.

Bruixes fent unguents amb criatures mortes.

Dimonis emportant-se una bruixa a l'infern.

BIBLIOGRAFIA

- PLADEVALL I FONT, Antoni: **Persecució de Bruixes a les comarques de Vic a principis de segle XI**. Barcelona, 1974. És el llibre que dóna més informació veraç sobre la bruixeria en aquest temps i pel Bages i sobretot per l'Osona.
- SARRET I ARBÓS, Joaquim: **Història de l'estat politico-social de Manresa**. Manresa, 1915. Dóna l'única dada sobre Manresa i alguna altra sobre la comarca.
- BENET I CLARÀ, Albert: **Joana La Negra: una bruixa sallentina i altres episodis d'història Sallentina**. Sallent, 1982. Aquí parlo d'aquesta bruixa sallentina.
- PRAT I VILA, Jaume: **Les bruixes de Santpedor (segle XVII)**. Miscel·lània d'Estudis Bagencs, 1, Manresa, 1981, pp. 165-175. Aquí es troben les úniques referències de bruixes de Santpedor.